

Seks drivkrefter for endring og forebygging

Skolen har et ansvar for både å arbeide forebyggende slik at negative og uønskede forhold ikke oppstår, og for å skape positiv endring når uønskede forhold har oppstått. Seks drivkrefter og tilnærminger kan hjelpe skolen til å få til dette.

1. Den gode en-til-en relasjonen
2. Anerkjennelse/ bli sett
3. Tilrettelegging
4. Begrensning av handlingsrom
5. Ansvarliggjøring
6. Opplevelse av å lykkes/ få til endring

Den gode en-til-en relasjonen

Den gode elev-lærer relasjonen er trolig den viktigste enkeltfaktoren for å få til endring av uakseptabel atferd i skolen. Elever går som en hovedregel mindre på tvers av voksne de har en god relasjon til. Voksne er dessuten bedre i posisjon til å ordne opp i negative og uønskede forhold dersom relasjonen er god.

En god relasjon handler i stor grad om tillit, trygghet og tilhørighet. Elever som:

- kanskje ikke er vant med å være på lag
- ikke er flinkest til å knytte gode relasjoner
- ofte går på tvers av normer og føringer
- er i negative roller,

stiller store krav til voksne og voksenrollen. Voksne som klarer å inngi tillit, trygghet og tilhørighet inn mot elever som er på tvers, har en klar fordel i arbeidet med uakseptabel atferd i skolen.

Den gode en-til-en relasjonen er også viktig for at voksne skal få til å ha god nok innsikt i elevgruppa. Barn som opplever tillit og trygghet i møte med voksne, kan under fire øyne fortelle mye om hva som foregår, om noen er utsatt, og om noen handler negativt i det skjulte. Barn snakker mye til voksne som de har tillit til.

Mer om **Den gode en-til-en relasjonen.**

Anerkjennelse/ Å bli sett

Anerkjennelse er mer enn bare å bli sett på gode ting man lykkes med. Anerkjennelse handler også om å bli sett

- dersom man sliter
- dersom man er i en negativ rolle
- dersom man prøver å gjøre en innsats men ikke lykkes
- dersom eleven opplever noe som vanskelig eller vondt

Elever kan anerkjennes på følelser og på opplevelse, selv om handlingen de gjør eller har gjort ikke er akseptabel.

Anerkjennelse og å bli sett, er almene behov. Anerkjennelse fra omgivelsene kan være en god drivkraft for å få til endring. Anerkjennelse er med på å vise retning og til å forsterke opp normer og forventninger. En elev som tar gode valg og som blir sett på det, vil i større grad kunne ta gode valg også ved neste korsvei.

Tilrettelegging

En viktig del av lærerrollen er å være tilrettelegger slik at elever skal få til det som skolen, foreldre og samfunnet ønsker at de skal få til. Tilrettelegging og tilpassing er viktige deler av alle læreres arbeid med elever og fag.

Endring av atferd og uakseptable forhold hos enkeltelever og elevgrupper kan kreve aktiv tilrettelegging fra voksne. Det kan for eksempel være innføring av rutiner, jevnlig påminnelser, tilstedeværelse eller organisering, som har det til

felles at det dels hjelper elever til å få til det som er ønsket, og dels forhindrer negativ eller uønsket atferd. Tilrettelegging kan gi eleven alternative og nye strategier og handlingsvalg.

Omfanget av tilrettelegging vil alltid variere, og må sees i lys av elevens behov, og i sammenheng med andre tilnærminger på denne siden. Mens noen elever vil trenge utstrakt tilrettelegging for enten å lykkes, eller for ikke å ta dårlige valg, så kan andre elever ha best nytte av den gode relasjonen i samspill med ansvarliggjøring, for å ta gode valg.

Ansvarliggjøring

Ansvarliggjøring av barn er et stort tema. Det bør aldri være et spørsmål **om** man kan bruke ansvarliggjøring som virkemiddel for endring i skolen, men et spørsmål om **hvordan**, og innenfor hvilke rammer.

Ansvarliggjøring er et viktig verktøy i kombinasjon med andre virkemidler, dersom det brukes godt. Forutsetninger for god ansvarliggjøring er at det er forutsigbart hva som forventes, og forutsigbart hva som vil skje dersom man bryter med standarder og forventninger. En annen forutsetning er at ansvarliggjøringen ikke er relasjonsnedbrytende. Da kreves ansvarliggjøring uten sinne og uten negativitet.

Ansvarliggjøring handler i første omgang ikke om å slå til med storslegga, men om å se, gripe fatt i og følge opp.

Les mer om **ansvarliggjøring**.

Begrensning av handlingsrom

Bunnplanken for all virksomhet i skolen må alltid ligge fast: Ingen har, uansett grunn, rett til å ødelegge for andre, eller gjøre andre vondt. Det er skolens ansvar å stoppe krenkende og ødeleggende atferd.

De fleste elevene i skolen kan ta gode valg på de fleste områder. For elever som enten fortsetter å ta dårlige valg, eller som ikke får til nødvendig endring, men fortsetter med krenkende, ødeleggende og uakseptabel atferd, kan det være

nødvendig å begrense handlingsrommet.

Begrensning av elevers handlingsrom bør alltid være del av en pakke, hvor den gode relasjonen, tilrettelegging, og ansvarliggjøring er andre viktige elementer.

Les mer om **Back-up ordninger**.

Å lykkes

Alle mennesker trenger opplevelser av å lykkes. Å lykkes, bidrar til å bygge det gode selvbildet, og er samtidig et nødvendig element i arbeidet med å løfte elever ut av negative roller. Opplevelse av å lykkes kan være selvforsterkende for den som opplever det. Barn og voksne som lykkes på et område, ønsker gjerne å lykkes mer. Det gir et påtrykk til å gjøre mer av det samme.

En av mange voksenoppgaver i skolen, er å bidra til at elever i størst mulig grad lykkes på områder vi ønsker at de skal lykkes. Det kan være i arbeidet med fag, eller det kan være endring av uvaner eller problematisk atferd, som går utover andre.

Noen elever trenger aktiv voksenhjelp for å komme ut av negative roller. De kan trenge påtrykk for å ta gode og ikke-destruktive valg. Eller de kan trenge en begrensning av handlingsrom, slik at de ikke har mulighet til å krenke, ødelegge eller vedlikeholde en negativ rolle inn mot omgivelsene. Begge deler kan være nødvendig for at eleven både skal oppleve aksept fra omgivelsene, og selvfølgelig også selv også opplever at "jeg er god nok".

Det kan være nødvendig å ta i bruk kraftige virkemidler både for å sikre at elever opplever å lykkes, og for å hindre at elever ikke får fortsette å gjøre ting som undergraver samspill og vedlikeholder en negativ rolle. Drivkreftene som står omtalt på denne siden kan i samspill bidra til å løfte elever ut av negative roller.